

היום נלמד בעזרת ה':

ראש השנה דף טו

מאי שנה התם וכו': מדוע לעיל בדף יב ע"ב לגבי המלקט ירק לפני ואחרי ר"ה הברייתא נקטה 'אם היתה שניה נכנסת לשלישית', וכאן לגבי אתרוג הברייתא נקטה 'אם היתה שלישית נכנסת לרביעית'? תירוצו: ללמדנו דבר נוסף - שקשה לעץ האתרוג ידים שממשמשות בו, וכיון שכולם ממשמשים בו בשביעית (= שהפירות הפקר) אין העץ מוציא פירות חדשים אלא לאחר שלוש שנים, ולכן הברייתא נקטה 'אם היתה שלישית נכנסת לרביעית', כיון שלפני כן הוא לא יוציא פירות.

שבט דחודשים או שבט דתקופה: האם הולכים אחר 'שבט' של חדשי הלבנה דהיינו חודש שבט, או אחר 'תקופת שבט' של חמה, שהוא כשלושים יום לפני 'תקופת טבת'. (= יש 12 מזלות בשנה, כל שלושה מזלות הם 'תקופה', הרי שיש 4 תקופות בשנה).

היתה שנה מעוברת: האם בשנה מעוברת ר"ה לאתרוג הוא בחודש שבט הסמוך לטבת, או באדר א' שהוא במקום שבט מבחינת זמן חנטת האילנות. ביאור: בשנה מעוברת הזמנים משתנים והכל מגיע יותר מאוחר, ולכן מעברים את השנה (= כדי שפסח יחול באביב), וממילא אף חנטת האילנות יותר מאוחרת משאר שנים.

הולכים אחר רוב שנים: כלומר בחודש שבט.

אמר רבה: אתרוג שחנט בשישית ונלקט בשביעית, פטור ממעשר (= כדין פירות שביעית הפטורים ממעשר) ומביעור (ביעור = פירות שביעית חייב לבערם מן הבית בזמן שכלה לבהמה מן השדה). ושחנט בשביעית ונלקט בשמינית, פטור ממעשר וחייב בביעור.

אביי מקשה על רבה: הסיפא של דבריו (= בת שביעית שנכנסה לשמינית פטורה ממעשר וחייבת בביעור) מובן, שכיון שהולכים בו אחר חנטה אתה מחמיר לנהוג בו קדושת שביעית, וממילא צריך להפקירו כדין פירות שביעית, והוא פטור ממעשר כיון שהפקר פטור ממעשר, והוא חייב בביעור כדין פירות שביעית.

(המשך בדף הבא ↓)

אבל הרישא (= בת שישית שנכנסה לשביעית פטורה ממעשר ומביעור) לא מובן - שהרי אתה מיקל בו שפטור מביעור כדין פירות שישית, ומשמע שהולכים בו אחר חנטה כמו דבריך בסיפא, וא"כ כיון שהוא חנט בשישית עליו להתחייב במעשר, שהרי הוא אינו הפקר.

רבה מתרץ: אכן לא צריך להפקיר אתרוג שחנט בשישית ונכנס לשביעית, אבל כיון שבשביעית כל השדות והפרדסים הפקר, הרי שהאתרוג הזה לא נשמר, ובעל כרחו כולם ממשמשים בו, וממילא הוא נעשה הפקר גם ללא רצונו, והפקר פטור ממעשר.

ולדעת רב המנוא - אתרוג שחנט בשישית ונלקט בשביעית חייב במעשר, כיון שאינו חייב להפקירו, ומה שאנשים ממשמשים בו זהו גזל, ואין זה הפקר הפוטר ממעשר.

הגמרא מקשה על רבה ורב המנוא מברייתא:

מיתבי ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש: אתרוג שחנט בשישית ונלקט בשביעית פטור ממעשר כיון שהוא לא נלקט בחיוב. כלומר שלמרות שהוא חנט בשישית ועליו להתחייב במעשר, אבל כיון שבשביעית כל השדות והפרדסים הפקר, הרי שהאתרוג הזה לא נשמר, ובעל כרחו כולם ממשמשים בו, וממילא הוא נעשה הפקר גם ללא רצונו, והפקר פטור ממעשר (כדברי רבה לעיל). ופטור מהביעור כיון שהוא חנט בשישית.

ואתרוג שחנט בשביעית ונלקט בשמינית פטור ממעשר כדין פירות שביעית, ופטור מהביעור, כיון שהוא נלקט בשמינית. **ע"כ הברייתא.**

מהרישא של הברייתא קשה על רב המנוא - שהרי לדעתו אתרוג שחנט בשישית ונלקט בשביעית חייב במעשר, והברייתא פוטרת. ומהסיפא של הברייתא קשה גם על רבה וגם על רב המנוא - שהרי לדעת שניהם הולכים אחר חנטה, וא"כ אתרוג שחנט בשביעית ונלקט בשמינית צריך להתחייב בביעור, והברייתא פוטרת.

תירוצו: הדבר תלוי במחלוקת תנאים, ויש תנאים החולקים על הברייתא הנ"ל ורב המנוא ורבה סוברים כמותם.

וכפי שלמדנו בברייתא - לדעת אבטולמוס באתרוג הולכים אחר לקיטה למעשר (= שאין מעשרים ממה שנלקט בשנה זו על מה שנלקט בשנה אחרת), ואחר חנטה לשביעית (= להפקר ולביעור, שאם חנט בשישית לא צריך להפקירו ואין בו חובת ביעור, ואם חנט בשביעית צריך להפקירו ויש בו חובת ביעור).

נמצא שרבה ורב המנונא סוברים כאבטולמוס שהולכים באתרוג אחר חנטה לשביעית, ולכן אתרוג שחנט בשביעית ונלקט בשמינית חייב בביעור, ואתרוג שחנט בשישית ונלקט בשביעית פטור מביעור, אלא שנחלקו רבה ורב המנונא בדברי אבטולמוס - שרב המנונא סבר שחייב במעשר, כיון שאינו חייב להפקירו, ומה שאנשים ממשמשים בו זהו גזל, ואין זה הפקר הפוטר ממעשר. ורבה סבר שכיון שבשביעית כל השדות והפרדסים הפקר, הרי שהאתרוג הזה לא נשמר, ובעל כרחו כולם ממשמשים בו, ואבטולמוס מודה שהוא נחשב להפקר הפטור ממעשר.

איתמר... לעולם שישית: כלומר חייב במעשר ופטור מביעור.

אפילו כזית ונעשית כבר וכו': כלומר אפילו שהאתרוג גדל בשישית מעט, ורובו גדל בשביעית עד שנעשה בגודל של כבר, חייבים לעשר אותו, לפי שהולכים בו אחר חנטה.

בד"א באילן שעושה שתי בריכות בשנה: כלומר אילן שמוציא פירות פעמיים בשנה (כמו תאנה שמוציאה פירות בקיץ ובחורף). ולכן אמרו רבנן שלא ללכת אחרי הלקיטה למעשרות כי אז היו מתערבבים הפירות החדשים והישנים ולא היה אפשר לעשר מזה על זה – אלא ללכת אחרי החנטה שאז חנטו כל הפירות יחדיו. אבל אילן שמוציא פירות רק פעם אחת בשנה הולכים בו אחרי הלקיטה.

שתי בריכות ס"ד: לשון 'בריכות' מתאים לעופות המולידים בכל פעם זוג גוזלים.

נהגו העם בחרובין כרבי נחמיה: מכיון שעץ החרובים מוציא פירות פעם אחת בשנה, נהגו העם כדעת רבי נחמיה ללכת בו אחר הלקיטה.

ריש לקיש הקשה על כך מהמשנה במסכת שביעית: בנות שוח (= תאנים לבנות) חונטות בשנה אחת אך יוצאות מהעץ לאחר עוד שנתיים. ולכן בנות שוח הגדלים בשנה השניה של מחזור השמיטה - קדושים בקדושת שביעית, שהרי חנטו בשמיטה. והרי בנות שוח יוצאות פעם אחת בשנה מהעץ, ובכל אופן הולכים בהם אחר החנטה?

ולימא ליה נהגו ואת אמרת לי איסורא: מדוע לא אמר לו רבי יוחנן אני לא אמרתי שמותר לעשות כן אלא שרק נהגו כך העם? והתשובה היא שהיה עונה לו ריש לקיש: שכאשר יש איסור בדבר, לא מניחים לעם לנהוג מנהג של איסור?

מעשר חרובין דרבנן ואת אמרת לי שביעית דאוריתא: ולכן אמנם לגבי שביעית שהיא מדאוריתא פוסקים כרבנן והולכים אחר החנטה, אבל לגבי מעשר חרובים שהוא רק מדרבנן נהגו העם להקל כדעת רבי נחמיה וללכת אחר הלקיטה.

אם השיבה הא אותבה: הגמרא מיד תמהה על הלשון של רבי אבא הכהן 'תמיהני אם השיבה' שהרי ריש לקיש באמת הקשה לרבי יוחנן? אלא הגמרא גורסת 'תמיהני אם קיבלה' כלומר יתכן שרבי יוחנן שתק ולא ענה לא בגלל שלא היה לו מה להשיב על הקושיא, אלא בגלל שהוא לא ראה צורך להשיב כי פשוט שבדרבנן מקילים יותר מאשר בדאורייתא.